

Mali i Veliki Velebit na Petrovoj gori

Drago Špoljarić, Oliver Vlainić

Uvod

Nedavno smo za potrebe dodatnih istraživanja povijesti imenovanja i položaja dva najviša vrha Petrove gore obilazili i nekoliko malo nižih vrhova i na različitim kartama pregledavali i uspoređivali njihova imena, visine i položaje. Pregledavajući na Geoportalu Državne geodetske uprave (DGU) službene karte RH (digitalne rasterske inačice) i pretražujući u Registru geografska imena (RGI) reljefne oblike uočili smo da su na Petrovoj gori šest imenovanih vrhova a na užem, najvišem predjelu Petrove gore četiri: Veliki i Mali Petrovac i Veliki i Mali Velebit (status imena *službeno*).

O razlikama u imenu, položaju i visini dva najviša vrha pisali smo u radu *Petrovac, Veliki i Mali Petrovac* (rad u postupku recenzije). Različito imenovanje istih (ili blizih) reljefnih oblika (ili predjela) odnosno njihovu prostornu/položajnu neusklađenost uočili smo i kod druga dva malo niža vrha. Zbog toga smo dodatno istražili i analizirali pojavljivanje toponima Mali i Veliki Velebit na službenim kartama, na kartama iz A-U triangulacijskih i topografskih izmjera i na kartama otvorenih podataka. Potom i na drugim kartografskim izvorima, npr. na turističko-planinarskim kartama, na starim šumarskim i drugim starim zemljopisnim kartama. Također i u putopisima, vodičima, člancima i drugoj tematskoj literaturi.

Mali i Veliki Velebit na službenim kartama i kartama otvorenih podataka

Pretraživanjem reljefnih oblika u RGI prema vrsti geografskog objekta *vrh* (status imena *službeno*) na Petrovoj gori (administrativna jedinica *Vojnić*) pronađeno je 6 imenovanih vrhova (pet međusobno bližih i jedan dalji u smjeru jugo-zapada): Mali Petrovac (507,0 m) i Veliki Petrovac (514,5 m), Mali Velebit (418,0 m) i Veliki Velebit (471,9 m) te Humka (342,4 m) i Koločardak (381,0 m) (URL 2, Slika 1). A na užem najvišem predjelu Petrove gore su četiri: Veliki i Mali Petrovac i Veliki i Mali Velebit¹. Prema RGI ili Geoportalu na teritoriju Hrvatske je tridesetak toponima² koji u imenu (nazivu) sadrže Velebit ili Velebit-ski, -ska, -sko (URL 2, URL 3), a petnaestak su oronimi³. Dva takva oronima *Mali i Veliki Velebit*,

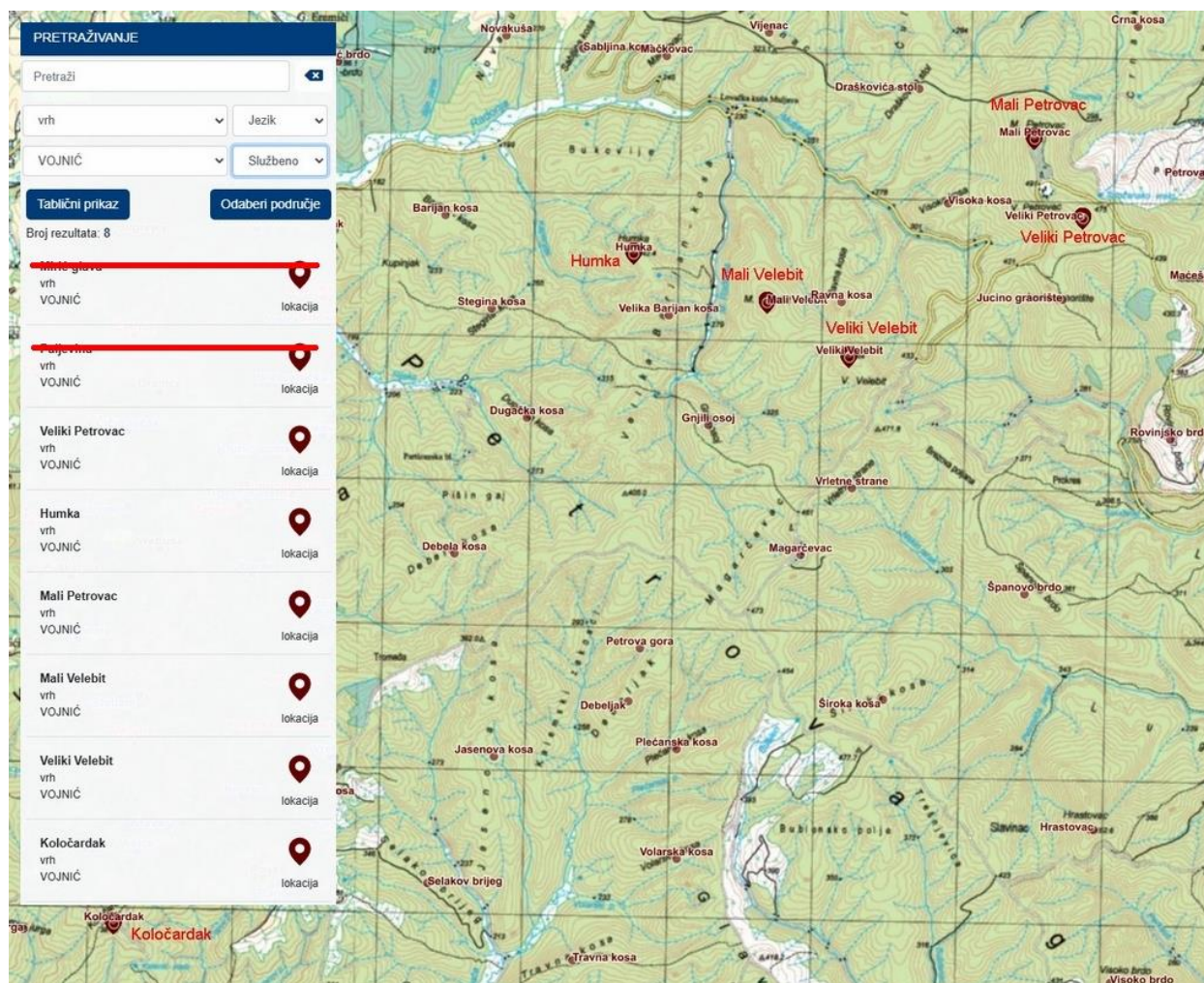
¹ Vrhovi mimo ili preko kojih vodi dionica planinarskoga puta Obilaznice Petrova Gora. Tri su ujedno i kontrolne točke obilaznice (URL 1).

² *toponimi* - Vlastita imena dodijeljena topografskim objektima. Zajednički naziv za geografska (zemljopisna) i izvanzemaljska imena. (URL 4) a *topografski objekt* - Temeljna jedinica strukture krajolika. Konkretna, geometrijski ograničen, opisan atributima i imenom određen predmet krajolika.

geografska (zemljopisna) imena - Imena dodijeljena objektima na Zemlji; poseban slučaj topografskih imena, toponima. (URL 4). Napomena: (1) U CROTIS-u postoji objektna cjelina 9000 Zemljopisna (*geografska*) imena (toponimi). (2) Ime i naziv ponekad su sinonimi. Međutim, osnovno je značenje imena da je to riječ koja služi za označivanje pojedinačnog bića, stvari ili skupine. Istodobno, naziv je čini se širi pojam, tj. riječ kojom se što imenuje ili označuje. Postoji Imenik naselja Hrvatske, Imenik zagrebačkih ulica, Povjerenstvo za imenovanje ulica itd. U tom smislu bolje je reći geografska imena nego geografski nazivi.

³ *oronim* - Ime brda, planine i općenito uzvisine na reljefu nekog terena (URL 4).

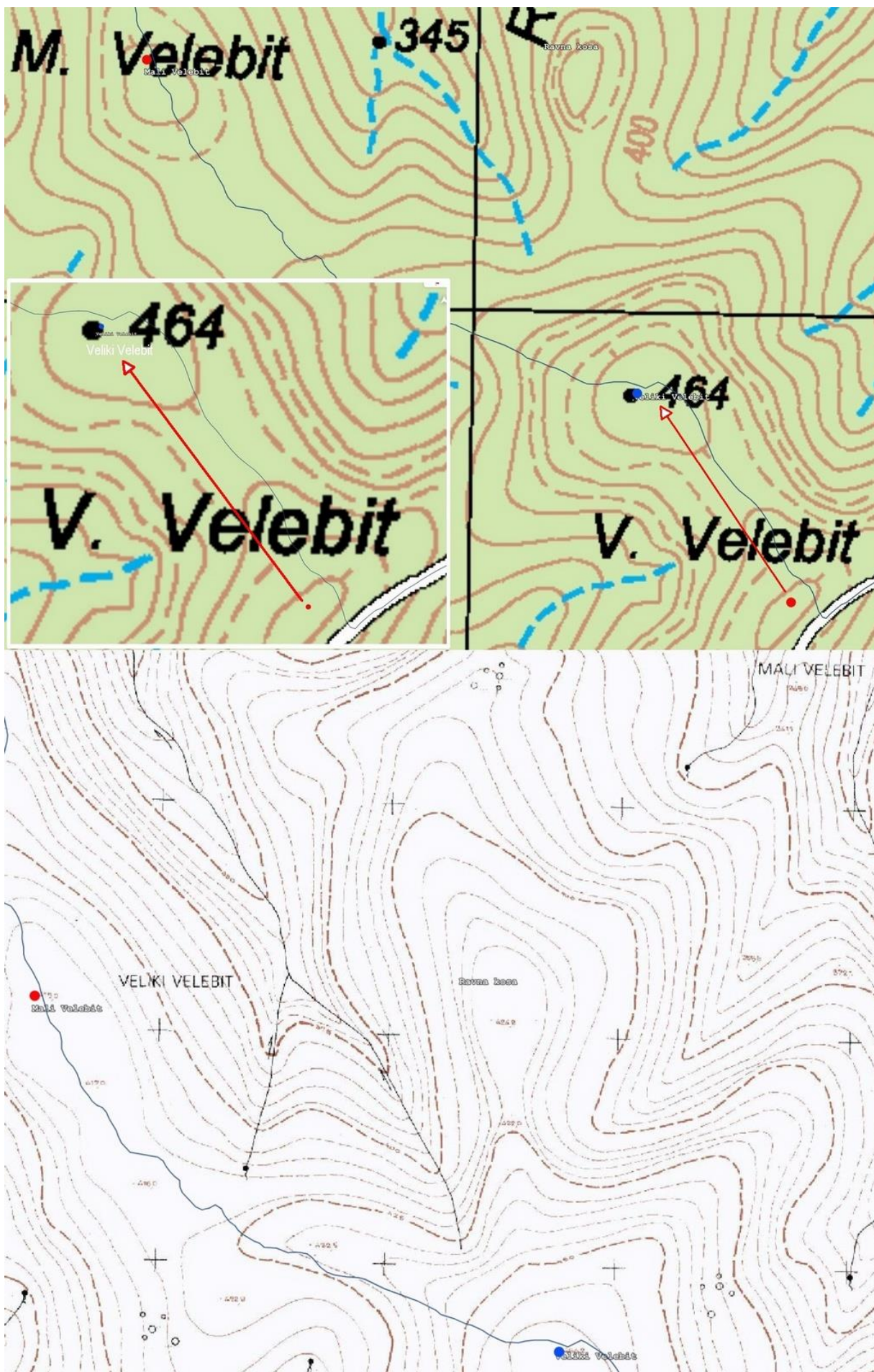
imenuju, kako je već pisano, dva vrha na najvišem predjelu Petrove gore (priroda imena *endonim*⁴).

Slika 1. Šest imenovanih vrhova (status imena *službeno*) na Petrovoj gori u administrativnoj jedinici Vojnić.

Na službenim državnim kartama – Hrvatskoj osnovnoj karti u mjerilu 1:5000 (HOK5, list Vojnić 5I18-28, god. izvornika 1976) i Topografskoj karti u mjerilu 1:25 000 (TK25, list Gvozd 4516-1-2-3, god. izvornika 2000 i TK25 - HTRS96/TM list Perna 25-3-108-9) – spomenuti se toponimi ne nalaze na obje karte i nisu jednoznačno pridruženi istim reljefnim oblicima (slika 2).

⁴ *endonim* – u lingvistici, izvorni geografski naziv nekoga toponima ili područja (države, grada, pokrajine, planine, rijeke, mora i dr.), naspram prilagođenim imenima (→ egzonimi) (URL 5).

Slika 2. Isječak tematskog područja Petrove gore na TK25 (gore) i HOK5 (dolje) s oronimima *Veliki* i *Mali Velebit* i (URL 2 i 3) s uključenim slojem *Geografska imena*.

Na TK25 („stara“ projekcija i HTRS96/TM) oba su vrha označena imenom *M. i V. Velebit* ali bez kote⁵ (slika 2, gore). A na HOK5 vrhovi su označeni kotom ali bez imena (oronima) (slika 2 dolje). Blizu nižeg vrha (418,0 m) je toponim VELIKI VELEBIT a uz viši (471,9 m) nema toponima (slika 2, dolje). A toponim MALI VELEBIT je na HOK5 oko 750 m u smjeru istok-sjeveroistok. Da bi ispravno čitali kartu (npr. TK25 ili HOK5), prepoznali i razlikovali toponome i oronime potrebno je pročitati pridruženi tumač kartografskih znakova (legendu) ali i kartografski ključ (Zbirka kartografskih znakova iz 1976. ili 2011.). Prema Zbirci kartografskih znakova imena reljefnih oblika (*planina, gora, brda, brijega, ...*) - oronima pišu se na kartama do mjerila 1:25 000 sans-serifnim fontom (slovima) udesno nakošenim (*kurziv/italic*) npr. *M. i V. Velebit*. Toponimi VELIKI VELEBIT i MALI VELEBIT na HOK5 nisu prema kartografskom ključu ime planine, gore, brijega, ... (oronimi) već ime područja/predjela npr. *ime šume, rudine, pašnjaka, utrine, oranice, njive, ...*.

Zašto je tako? Iako su podaci na HOK5 prikazani s minimalnim stupnjem generalizacije odnosno najrealnije prikazuju teren ipak je topografska karta TK25 pouzdaniji onomastički⁶ izvor. Ponajprije, zbog strogoga pravilnika o izradi TK25 naročito u dijelu koji propisuje način prikupljanja onomastičkih podataka. Nadalje, izradba topografskih karata u mjerilu 1:25 000 i u sitnijim mjerilima bila je prije osamostaljenja Hrvatske isključivo u nadležnosti Vojno geografskog instituta (VGI) u Beogradu. Izradba HOK5 nije bila centralizirana već su listovi izrađivani u geodetskim zavodima u nadležnosti Republičke geodetske uprave (RGU). Na sastavljačkom originalu (oleati naziva) imena su uglavnom preuzeta s katastarskih planova u uredima za katastar a kontrolirana u DGU i s drugih izvornika (najčešće s TK25). Na katastarskim se planovima ne prikazuje reljef pa posljedično na planovima rjeđe nalazimo imena vrhova. I često ne možemo, sa sigurnošću, tvrditi na što se pojedini nazivi/imena odnose (ili na vrh ili brdo ili dio planine ili predjel, itd.). Imena najčešće opisuju samo predjele na kojima se nalazi pojedina parcela („adresa“ parcele). Zbog svega navedenoga nerijetko na TK25 i HOK5 nailazimo na neusklađenost imenovanja i opisivanja (vrsta geografskog objekta) zemljišnih oblika (reljefa).

Naizgled, razlike u imenovanju istih ili bližih zemljišnih oblika i predjela vidljiva je kod toponima *M. Velebit*. Na TK25 toponim *M. Velebit* je ime vrha a na tom predjelu na HOK5 je toponim VELIKI VELEBIT. Prema pripadajućem kartografskom ključu za HOK5, VELIKI VELEBIT je ime predjela/područja šume, kao što je ime šume i MALI VELEBIT (slika 1 u sredini). Dodatno, prostorna neusklađenost prisutna je i u Geoportalovom sloju *Geografska imena* i u RGI sloju *Objektne grupe*. Naime, geografsko ime, toponim Veliki Velebit je u spomenutim slojevima uz kotu 464, uz sjever-sjeverozapadni vrh zračne udaljenosti oko 300 m od vrha V. Velebit imenovanog na TK25 (slika 1, slika 2, gore, slika 3).

⁵ kota - Broj koji označuje visinu točke terena iznad ili ispod neke nivoplohe (URL 4).

⁶ onomastika - (1) Grana lingvistike koja proučava značenje i nastanak vlastitih imena. (2) Ukupnost vlastitih imena (osobnih, porodičnih, mjesnih) koja se pojavljuju na nekom etničkom, geografskom ili jezičnom području (URL 4).

Slika 3. Isječak tematskog područja Petrove gore na ortofoto karti (2023./2024.) i ilustracije vrhova: Mali Velebit (gore), kota 464 (sredina) i Veliki Velebit (dolje) (foto kolovoz 2026.).

Na suvremenim digitalnim kartama otvorenih podataka Open StreetMap (OSM) i Open TopoMap (OTM) nalazimo toponime *Mali* i *Veliki Velebit* pritom je *Veliki Velebit* pridružen koti 464 (slika 4)(URL 6, URL 7).

Slika 4. Isječak digitalnih karata otvorenih podataka OSM i OTM s toponimima *Mali* i *Veliki Velebit* (URL 6, URL 7).

Nastavno, istražimo povijest pojavljivanja, označavanja i imenovanja spomenutih vrhova i na drugim kartama ponajprije, na starim kartama iz doba vojnih triangulacijskih i topografskih izmjera Habsburške (A-U) monarhije. Na tim je kartama pouzdanost položaja i visina vrhova, općenito toponima povećana.

Mali i Veliki Velebit na starim kartama iz A-U vojnih (državnih) triangulacijskih i topografskih izmjera

Na karti iz I. vojne izmjere *Karlstädter Generalat* (1774.-1775.) u mjerilu 1:28 800 nalazimo toponim *B. Velebit* (Berg = brdo) (URL 8, slika 5) koji nedvosmisleno imenuje brdo (brežuljak).

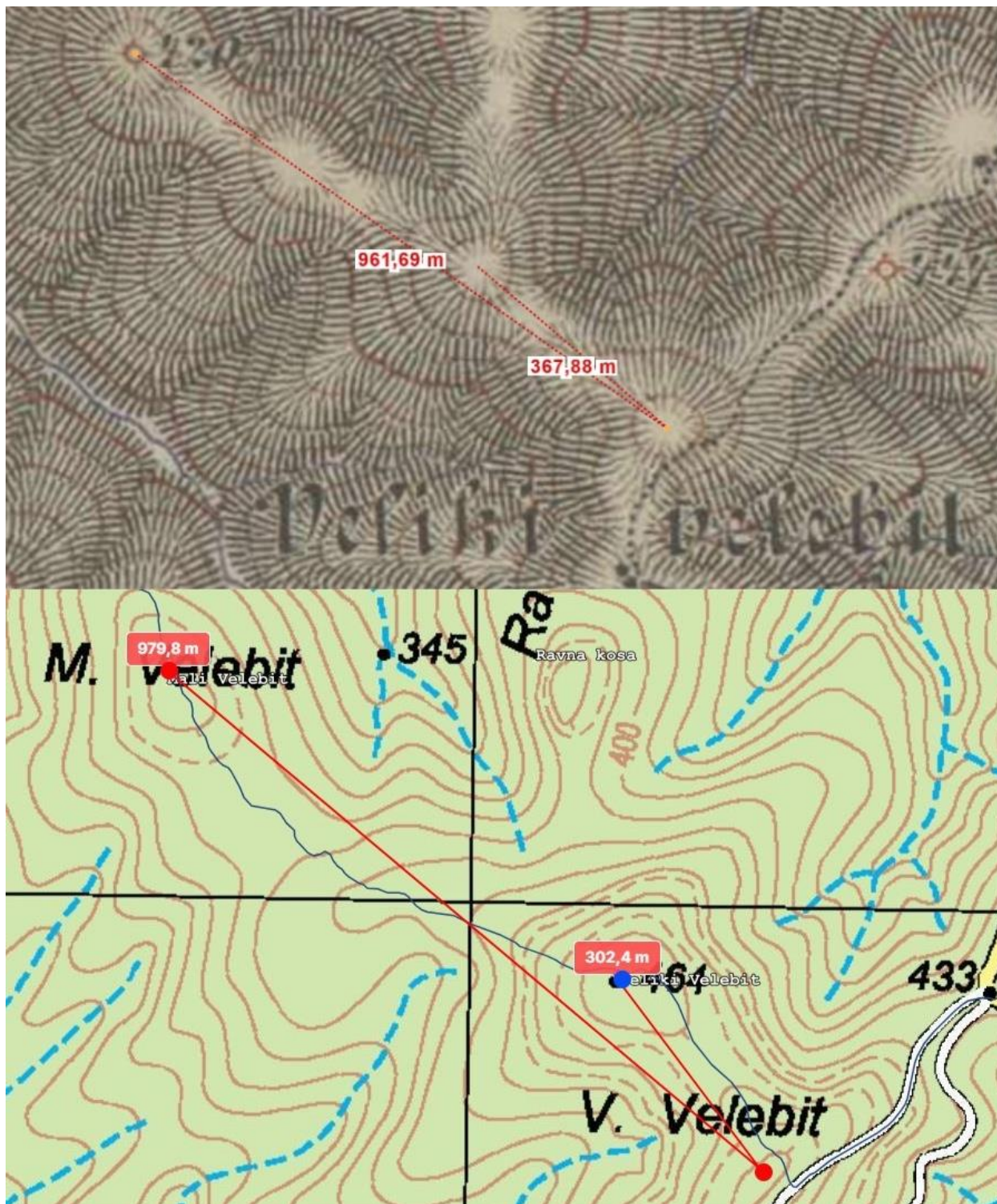
Slika 5. Isječak karte *Karlstädter Generalat* (URL 8) iz I. vojne izmjere (1763(4).-1787.).

Na topografskoj karti *Croatia* (1865-1869) u mjerilu 1:28 800 iz II. vojne izmjere nema toponima *Velebit* (URL 9). Ali na karti *Habsburg Empire* (1869-1887) u mjerilu 1:25 000 i 1:75 000 iz III. izmjere nalazimo toponim *Veliki velebit/Veliki Velebit* (URL 10, URL 11, slika 6).

Slika 6. Isječak karte *Habsburg Empire* u mjerilu 1:25 000 i 1:75 000 (URL 10, URL 11) iz III. vojne izmjere (1869-1887).

Na topografskoj karti iz III. vojne izmjere u mjerilu 1:25 000 jasno raspoznavamo tematizirane vrhove/brežuljke označene/stilizirane grafički ili kotom. Premda se grafički određene zračne udaljenosti između kartiranih/imenovanih vrhova na TK25 i istih „prepoznatljivih“ vrhova na karti iz III. vojne izmjere razlikuju (ponajprije zbog položajne (ne)točnosti ove druge) sa sigurnošću možemo tvrditi da se na obje karte istoimeni toponim Veliki Velebit odnosi na isti brijeg/vrh (slika 7).

Slika 7. Isječak karte iz III. vojne izmjere i TK25 s grafički određenim udaljenostima između tematiziranih vrhova.

To dodatno možemo potvrditi usporedbom WGS koordinata tematiziranih toponima očitanih s karata na mrežnim stranicama Arcanum Maps⁷ i Geoportal (Tablica 1).

⁷ Mrežna stranica Arcanum Maps (URL 12) sadrži brojne stare, detaljne povijesne karte georeferencirane na aktualne (OpenStreetMap i satelitske). Karte su grupirane u cjeline - karte iz velikih vojnih izmjera i katastarski planovi, karte zemalja i gradova i tematske karte.

Tablica 1. WGS koordinate točaka očitanih s karata na mrežnim stranicama Arcanum Maps i Geoportal.

A-U III. vojna izmjera	HOK5	TK25
kota 420 45,30623 = 45-18-22 15,78066 = 45-46-50 Veliki Velebit (procijenjeni položaj vršne točke) 45,30124 = 45-18-04 15,79074 = 15-47-27	kota 418 45-18-22 15-46-51 Kota 471,9 45-18-02 15-47-26	M. Velebit (procijenjeni položaj vršne točke) 45-18-23 15-46-50 V. Velebit (procijenjeni položaj vršne točke) 45-18-03 15-47-27

Prema tomu, toponim Veliki Velebit (ime vrha ili brda, brežuljka) jednoznačan je imenom i položajem na TK25 (sredina 20. st.) i na karti iz III. vojne izmjere (druga polovica 19. st.) ali na kojoj nema toponima Mali Velebit (slika 3).

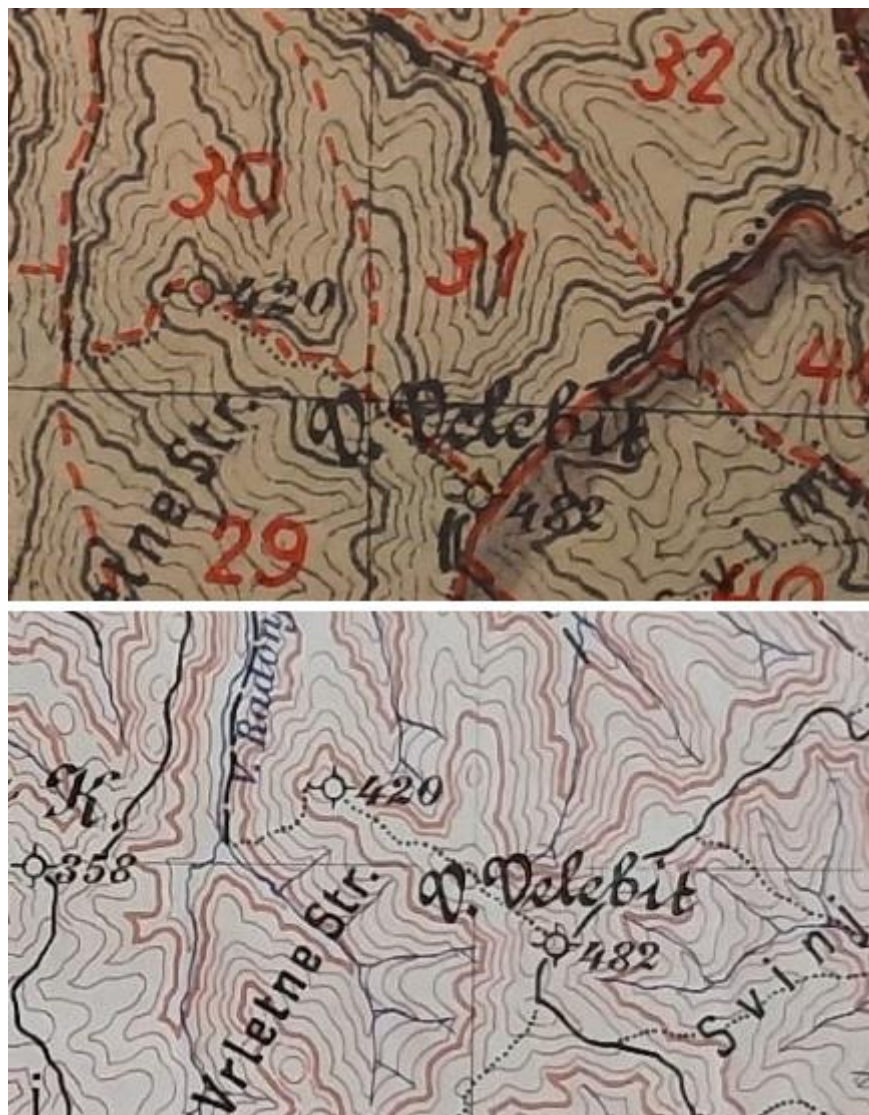
Na A-U katastarskom planu iz konca 19. st. *Cadastral maps, XIX. century* (URL 13) nema toponima Mali i Veliki Velebit.

Mali i Veliki Velebit na starim topografskim kartama iz 20. stoljeća

Koncem 19. st. pokrenuta je IV. vojna izmjera (1896.-1914.) prekinuta početkom I. svjetskoga rata. Karte iz te izmjere (1:25 000) pokrivaju samo područje austrijsko-talijanske granice i dijela jadranske obale.

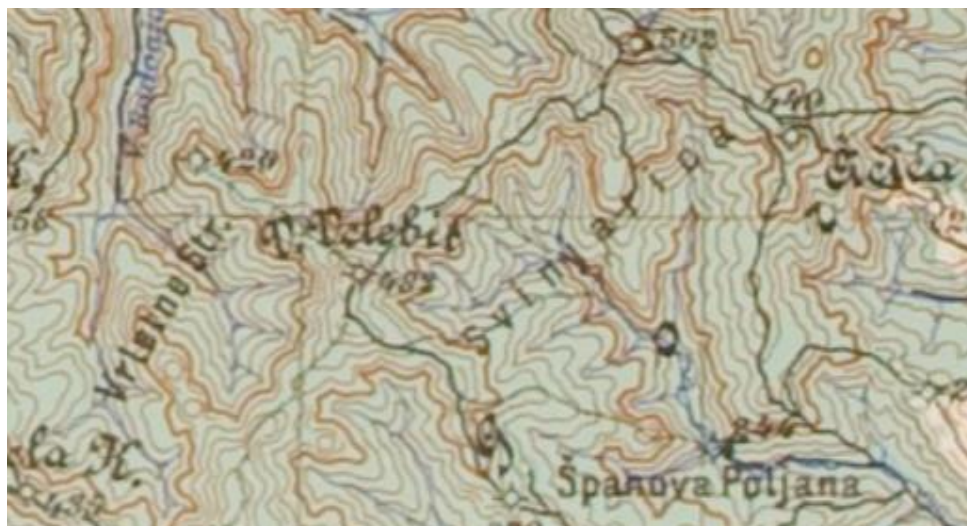
Do 1915. Vojnogeografski institut iz Beča (MGI, Militärgeographisches Institut) nastavlja s tiskanjem listova karata (1:75 000, tzv. specijalke) za područje Hrvatske na osnovu III. izmjere. Nakon završetka I. svjetskog rata u novoosnovanoj Kraljevini SHS (kasnije Kraljevina Jugoslavija) nema u Hrvatskoj novih topografskih i detaljnih katastarskih izmjera. Za područje Hrvatske u sklopu Kraljevine SHS/Jugoslavije od 1918. do početka II. svjetskog rata karte je uglavnom izrađivao (izdavao) Vojno geografski institut (VGI) iz Beograda (VGI) a za dio Hrvatske i Vojno geografski institut iz Firence (IGM, Istituto Geografico Militare). Na tim kartama sitnijeg mjerila TK50, TK100 ne nalazimo oba toponima. Tako primjerice na topografskoj karti u mjerilu 1:50 000 (kartografska podloga šumarskoj karti) iz konca 1930-ih nalazimo oronim *V. Velebit* uz kotu 482 (!) a nema oronima *M. Velebit* (sitno mjerilo karte, generalizacija) ali je označena kota 420 (slika 8, gore).

U doba II. svj. rata pojedine listove VGI-ove topografske karte (TK25, TK50, ...) pretiskavali su za svoje potrebe Nijemci (slika 8, dolje) i Englezi. Koncem rata postojale su za područje Jugoslavije ili za njene dijelove vojne karte koje između dva rata izrađivao beogradski VGI.

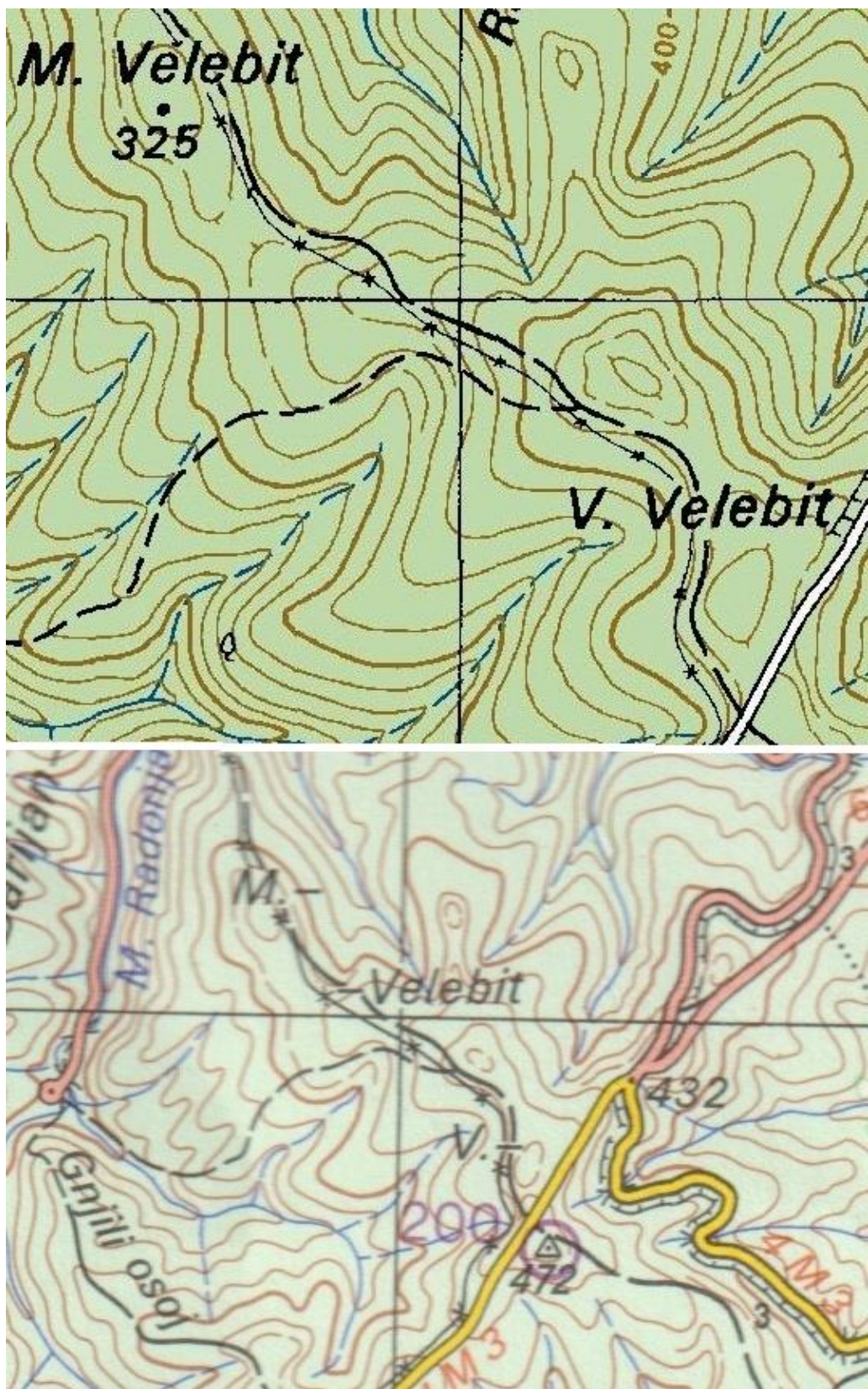
Slika 8. Isječak TK50 iz konca 1930-ih (gore) karte *Petrinja, Herausgegeben vom OKH/Gen St d H, ...* iz 1943. (biblioteka Šumarskog društva, Zagreb).

Ubrzo nakon završetka II. svj. rata započela je, gotovo istodobno, sveobuhvatna topografska izmjera tadašnje FNRJ, jedna u nadležnosti vojne a druga geodetske službe. Međutim, te važne topografske izmjere bivše Jugoslavije nisu bile međusobno koordinirane (Frangeš i dr. 2012). Godine 1947. vojna geodetska služba bivše Jugoslavije započinje novu topografsku izmjeru u mjerilu 1:25 000 (TK25), koja je završila 1968. tiskanjem zadnjeg lista karte SFRJ (prvo izdanje TK25). A izrada topografskih karata sitnijeg mjerila 1:50 000 (TK50), 1:100 000 (TK100) na osnovi TK25 završena je 1975. godine. Tako primjerice na TK50 list 64 *Karlovac* označen je toponim V. Velebit uz kotu 482 (?) i kota 420 bez toponima M. Velebit (slika 9, URL 15). Trenutačno nemamo otisnuti ili rasterski (digitalni) list prvog izdanja TK25 pa ne znamo je li na njemu i oronim M. Velebit. Možemo pretpostaviti da su oba oronima kartirana i u prvom izdanju.

Slika 9. Isječak karte TK50 list 64 Karlovac (VGI, iz 1960-ih).

Od 1969. do 1978. provedena je nova izmjera a od 1969. do 1980. izdavani su listovi drugog izdanja TK25 a do 1985. drugog dopunjenog izdanja. Na drugom izdanju TK25 kao i na TK50 nalazimo toponime *M. Velebit* i *V. Velebit* / *M.- i V.- Velebit* (slike 10). Na TK25 je uz *M. Velebit* i kota 325, prema slojnicama oko 100-tinjak m pogrešna visina, stvarna je visina oko 420 m.

Slika 10. Isječak TK25 list Gvozđ 370-2-3, (drugo izdanje) isječak TK50 list Karlovac 2 (VGI, 1983).

Osamostaljenjem Hrvatska je ostala bez izdavačkih i reproduksijskih originala, a raspolagala je samo određenim brojem otisaka tih karata (Frančula i dr. 1995). Tijekom godina Domovinskoga rata Državna geodetska uprava (DGU) kopira VGI-ove TK25 a ubrzo pokreće projekt izrade reproduksijskih originala iz starih TK25 odnosno postupak

nedovršene vojne triangulacijske i topografske izmjera kao i katastarske izmjere hrvatskih zemalja, a u drugoj polovici 20. st. i sustavne izmjere u SFRJ te koncem 20. i početkom 21. st. sustavne topografske izmjere u Republici Hrvatskoj. Evo nekoliko isječaka šumarskih nacрта/planova iz 20. stoljeća (slike 12).

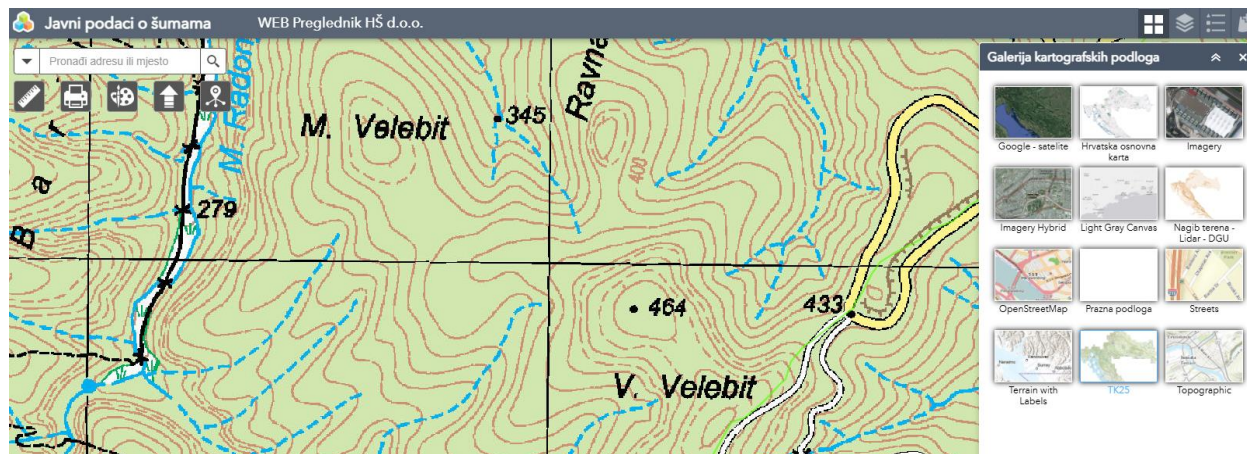
Slika 12. Isječci šumarskih planova/nacrti iz 1906. (gore), 1936. (sredina) i 1959. (dolje) s imenima odjela/odsjeka Veliki i Mali Velebit.

Šumari su, dakle, radi lakše prostorne orijentacije samo preuzeli nazive/toponime s topografskih karata (slika 13) ili katastarskih planova, koristeći ih pritom kao imena odjela ne pozicionirajući ih precizno/nedvosmisleno uz neki topografski objekt.

Slika 13. Isječak TK50 iz konca 1930-ih kao kartografska podloga podjele šumarskih odjela (Drž. šum. Karlovac).

Današnje šumarske karte izrađuju se na osnovi HOK5, TK10 i TK25. Prema aktualnom Pravilniku o uređivanju šuma nazivi (imena) s karata preuzimaju se i stavljaju pod naziv šumski predjel u opise šumskih odsjeka, koji su najmanja terenska jedinica u sastavu osnove gospodarenja šumama. A računalno (mrežno) pregledavanje i pretraživanje sadržaja javno dostupnih podataka o šumama npr. sjedišta šumarija, gospodarske jedinice, odsjeci i dr. na različitim kartografskim podlogama (npr. HOK, TK25, Google-satelite, OSM i dr.) omogućeno je na WEB pregledniku HŠ d.o.o. (slika 14, URL 14).

Slika 14. Isječak tematskog područja na *WEB pregledniku HŠ d.o.o.* s kartografskom podlogom TK25 (jednom od mogućih).

Mali i Veliki Velebit u putopisnoj i planinarskoj literaturi

Veliki (ponajprije) i Mal Velebit na Petrovoj gori spominju se u putopisnim knjigama i člancima znatno kasnije od njihova pojavljivanja na kartama. Toponim *B. Velebit* (brdo Velebit) nalazimo na karti *Karlstädter Generalat* (URL 8) iz I. vojne izmjere (1763(4).-1787.) (slika 5) i toponim Veliki Velebit na karti *Habsburg Empire* u mjerilu 1:25 000 i 1:75 000 (URL 10, URL 11) iz III. vojne izmjere (1869-1887) a odnose se na isti lokalitet (slika 6).

Tek u drugoj polovici 19. st. prema trenutačnim istraživanjima pronalazimo rijetke pisane izvore primjerice *Prirodni zemljopis Hrvatske* (Klaić 1878) i *Oko Kupe i Korane, mjestopisne i povijestne crtice* Lopašić (1895) međutim u njima se ne spominju Veliki (i Mali) Velebit.

Veliki Velebit je spomenut početkom 20. st. u knjizi *Prirodni zemljopis Hrvatske* u kojoj Hirc (1905) opisujući Petrovu goru navodi (vjerojatno prema karti iz III. vojne izmjere, *spezial karte*): „Glavni je vrh Petrovac 507 m visok k jugu (južno od op. p.) Slavskogapolja; dalje se Petrovcu prema jugu pribija Veliki Velebit 444 m. visok, od kojeg se k zapadu odvaja Kuplenska kosa...350 m., Jasenova kosa 350 m. i Jovica kosa 415 m., (str. 376). Pritom ne spominje Mali Velebit a Veliki Velebit pridružuje koti 444 (pogrešno!, vidi sliku 5).

U svom dnevniku (arhiva autora) šumar Ilija Lončar spominje Velebit pritom se ime najvjerojatnije odnosi na ime šumskog okružja (odjeljenja) a ne na reljefni oblik (vrh ili brdo, brežuljak).

„25. VI. 1932. Ranim vlakom putovao u sječinu VI. ... U okružju 30, čestice 35, 36 mnogo bukovih sušaca, koje valja odstraniti. Karlovačke sječine do vranovinine međe često, odnosno stalno pohađa blago. Putevi su opašeni. Na Velebitu isto. Izgleda da tamo i firmini kirijaši napasaju.

19. VI. 1936. U 3^h otišao iz Radonje sa Lukačem i Radoševićem u odjeljenju 23, pa 21 (Rijeka). Blago dosta zalazi u branjevine, jer nema tko da pazi - Dalje prošao kroz odjeljenja 25, 26 na Vranovinsku među. ... Na Velebitu blago mnogo dodijava i pravi štetu u mladiku. ... „

U članku *Petrova gora kao planinarsko izletište* Stivičević (1935) pišući o Petrovoj gori spominje *Petrovac, razvaline grada, vrh Petrovac* ali ne i Veliki i Mali Velebit.

U radu *Geografske značajke Petrove gore* (Keller 1969) u poglavlju o morfološkim obilježjima piše: „Središte Petrove gore u užem smislu čini dio masiva što se pruža smjerom sjever-jug od Petrovca do Bublana. To je široka trupina iznad koje se blago uzdižu Veliki Petrovac (507), Mali Petrovac (502), Veliki Velebit (482), Magarčevac (474), ...“ i „U srcu masiva izvire Radonja. Nastaje od Velike i Male Radonje. Izvorišta Velike Radonje su u Debeloj kosi i Vrletnoj stijeni, a Male Radonje ispod Petrovca i Velikog Velebita.“ Autor, dakle, navodi samo Veliki Velebit pridružujući mu visinu od 482 m (nejasno otkuda je preuzeo tu vrijednost).

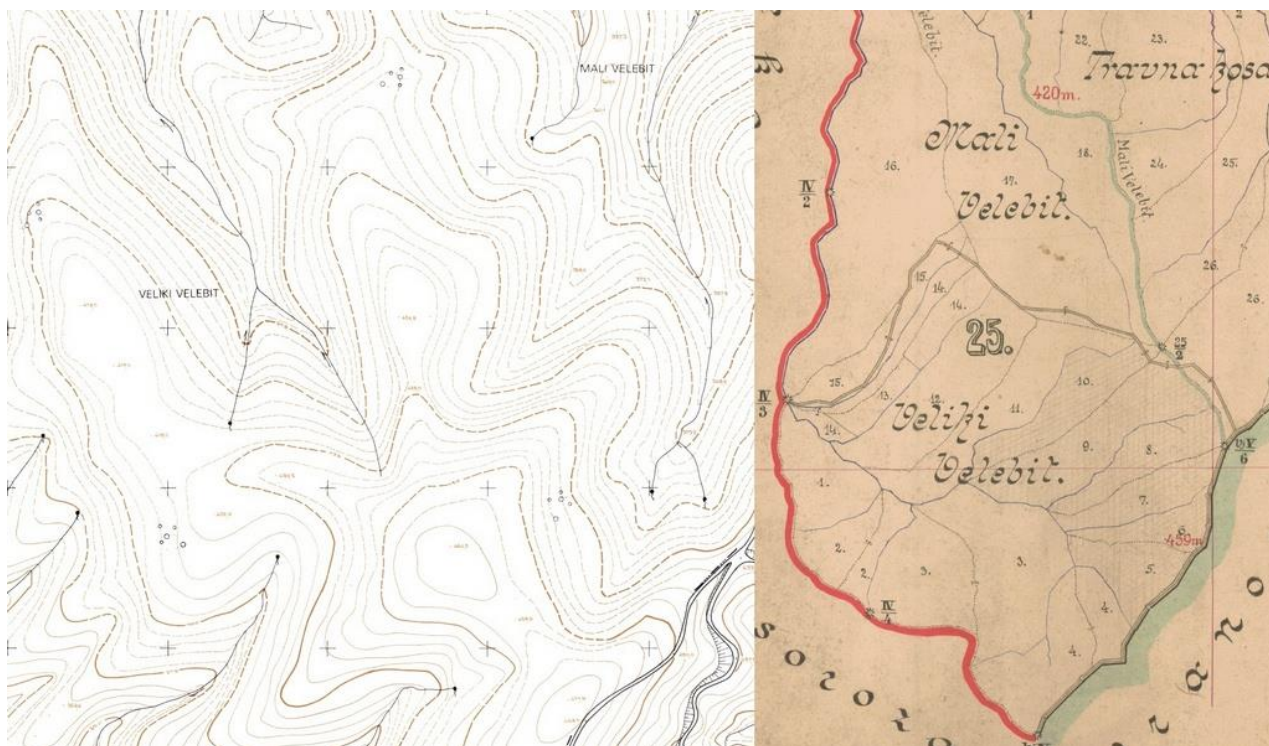
U dnevniku i vodiču deaktivirane planinarske transvezale „Petrova gora“ PD OKI (1977) piše (str 5): „U njoj prevladava nisko brežuljkasto gorje do srednjogorja s dominantnim vrhom Petrovac ili Darda (507) i najvišim vrhom Mali Petrovac (513 m). Ostali su vrhovi nešto niži (Veliki Velebit 482 m, Jovića kosa 410, Hrastovac 424, Kijak 444, Magarčevac 474, Bublana 466).“ I ovdje se spominje Veliki Velebit, ali kao i u prethodnom radu nejasno od kuda je preuzeta visina, oko 10-ak m viša od stvarne visine 472 m. A u tiskanom dnevniku (2019) i na mrežnim stranicama *Planinarske obilaznice Petrova gora* (URL 1) navedena su oba toponima. Pritom je na mrežnim stranicama Velikom Velebitu pridružena (pogrešna!) visina 482 m a u dnevniku visina 464 m (također pogrešna!). To je visina sjevero-zapadnog vrha zračne udaljenosti oko 300 metara preko kojeg prolazi dionica pl. obilaznice.

Zaključak

Znajući da su reljefni oblici na HOK5 prikazani s minimalnim stupnjem generalizacije odnosno najrealnije prikazuju teren preuzeli smo s HOK5 visine vrhova Veliki Velebit (471,9 m) i Mali Velebit (418,0 m). A s topografske karta TK25, kao pouzdaniji onomastički izvor, toponime.

Prema kartografskom ključu za TK25, na digitalnoj rasterskoj karti na Geoportalu i u RGI, Veliki i Mali Velebit su imena vrhova (oronimi). Pritom je u Geoportalovom sloju *Geografska imena* i u RGI sloju *Objektne grupe (Reljefni oblici)* oronim Veliki Velebit pridružen koti 464 (pogrešno!).

Na HOK5 ti su vrhovi označeni kotom ali bez imena. Blizu nižeg vrha (418,0 m, na TK25 imenovan Mali Velebit) je toponim VELIKI VELEBIT a uz viši vrh (471,9 m, na TK25 imenovan Veliki Velebit) nema toponima. Toponim MALI VELEBIT nalazimo na HOK5 sjevero-istočnije. Na toj karti toponimi VELIKI VELEBIT i MALI VELEBIT nisu imena reljefnih oblika (vrha, brežuljaka, ...) već imena područja/predjela (šume, rudine, pašnjaka, utrine, oranice, njive), a u našem slučaju ime šume, šumskoga predjela. Takvo imenovanje šumskog predjela na HOK5 (izvornik iz 1976) je u skladu s imenovanjima odjela/odsjeka na šumarskom nacrtu iz 1906. godine. Pritom imena odjela nisu precizno/nedvosmisleno pozicionirana uz neki topografski objekt, npr. uz kotu 420 i 459 (slika 15).

Slika 15. Isječak HOK5 (1976.) i šumarskog nacрта (1906.).

Dakle, jasno je zašto naizgled postoje razlike u kartiranju i imenovanju toponima na HOK5 i TK25 ali je nejasna njihova međusobna prostorna neusklađenost s Geoportalovim slojem *Geografska imena* i RGI slojem *Objektne grupe*. Osim da je to gruba pogreška jer je geografsko ime, toponim Veliki Velebit u spomenutim slojevima uz kotu 464, uz sjeverozapadni vrh zračne udaljenosti oko 300 m od vrha V. Velebit imenovanog na TK25.

Na trenutačno dostupnim izvorima, topografskim kartama i planovima izrađenim nakon topografskih ili katastarskih izmjera tijekom 17., 18. i do polovice 20. st. i u pisanim izvorima ne nalazimo toponim Mali Velebit. Tek u 1960-im na kartama izrađenim nakon prve sveobuhvatne topografske izmjere FNRJ/SFRJ je i toponim Mali Velebit. Premda trenutačno nemamo otisnuti ili rasterski (digitalni) list prvog izdanja TK25 i ne možemo ilustrirati gornju tvrdnju, ipak možemo pretpostaviti da su oronimi V. i M. Velebit, po prvi puta oba, kartirani na nekoj topografskoj karti.

Međutim, na šumarskim nacrtima/planovima već početkom 20. st. nalazimo ime odjela/odsjeka *Mali Velebit* (kao i *Veliki Velebit*), dakako, nepridružene nekom topografskom objektu (slika 12 i 15). Ako do početka 20. st. na topografskim kartama iz A-U vojnih izmjera (18. i 19. st., slika 5 i 6) nalazimo samo toponim Veliki Velebit koje su onda kartografske podloge (ili pisane izvore) koristili šumari pri izradi šumarskih nacрта? Za sada možemo samo teoretizirati: A-U vojni geodeti nisu kartirali toponim Mali Velebit jer im ga pri prikupljanju onomastičkih podataka nitko nije spominjao ili toga toponima u to doba nije bilo, ili su šumari pri izradi nacрта uveli („izmislili“) naziv odjela Mali Velebit analogno nazivu odjela Veliki Velebit.

I na koncu o visinama. Kako je već rečeno referentne visine preuzeli smo s HOK5 prema kojem je Veliki Velebit visok 471,9 m a Mali Velebit 418,0 m. Na TK25 vrhovi nisu označeni kotom ali prema slojnicama procijenjene visine vršnih točaka u skladu su s visinama na HOK5. Na kartama iz A-U vojnih izmjera kota nije označena ili su označene visine odnose na neke druge vrhove. Na karti iz I. izmjere nema visina a na karti iz II. izmjere označena je kota 222 (odgovara vrhu M. Velebit, 222 beč. hvata $\times 1,896 \text{ m} = 420,9 \text{ m}$) a toponim V. Velebit i pripadajuća kota nisu označeni. Slično kao u prethodnoj izmjeri na karti iz III. izmjere označena je kota 420 (odgovara vrhu M. Velebit) i toponim V. Velebit bez kote, ali je na toj karti brežuljak V. Velebit grafički prepoznatljivo označen. U prvoj polovici 20. st. na pretiskavanim kartama sitnijeg mjerila (TK50 i TK75) nalazimo kotu 420 (bez toponima) i toponim V. Velebit pridružen koti 482 (otkuda je ta visina?). A na topografskim kartama VGI-a izrađenim nakon I. i II. topografske izmjere bivše države a potom i na kartama DGU-a izrađenim nakon dodatnih izmjera i reambulacija topografskih karata ustaljeno je pojavljivanje toponima V. i M. Velebit bez visine (kote).

Mrežni izvori

URL 1: Planinarska obilaznica Petrova gora, <https://www.osmica.hr/planinarska-obilaznica-petrova-gora/> (9. 8. 2026.)

URL 2: DGU, Registar geografskih imena, <https://rgi.dgu.hr/rgigis/> (9. 8. 2026.)

URL 3: DGU, Geoportal, <https://geoportal.dgu.hr/> (9. 8. 2026.)

URL 4: DGU, Geodetsko informatički rječnik, <https://dgu.gov.hr/rjecnik/163> (9. 8. 2026.)

URL 5: Hrvatska enciklopedija, <https://www.enciklopedija.hr/clanak/endonim> (9. 8. 2026.)

URL 6: OpenStreetMap, <https://www.openstreetmap.org/#map=16/45.30204/15.78761> (9. 8. 2026.)

URL 7: OpenTopoMap, <https://opentopomap.org/#map=16/45.30108/15.79154> (9. 8. 2026.)

URL 8: Karlstädter Generalat (1774–1775) - First Military Survey, <https://maps.arcanum.com/en/map/firstsurvey-karlovac/?bbox=1752000.76%2C5667592.11%2C1761751.25%2C5671251.54&map-list=1&layers=146> (12. 8. 2026.)

URL 9: Croatia (1865–1869) - Second military survey of the Habsburg Empire, <https://maps.arcanum.com/en/map/secondsurvey-croatia/?layers=osm%2C9&bbox=1753757.51%2C5668236.86%2C1763508.01%2C5671896.28> (12. 8. 2026.)

URL 10: Habsburg Empire (1869-1887) - Third Military Survey (1:25000), <https://maps.arcanum.com/en/map/thirdsurvey25000/?bbox=1754604.29%2C5668528.27%2C1759479.54%2C5670357.99&map-list=1&layers=129> (12. 8. 2026.)

URL 11: Habsburg Empire (1869-1887) - Third Military Survey (1:75000), <https://maps.arcanum.com/en/map/thirdsurvey75000/?bbox=1753136.46%2C5667331.56%2C1762886.96%2C5670990.98&map-list=1&layers=43> (12. 8. 2026.)

URL 12: Arcanum Maps, <https://maps.arcanum.com/en/> (12. 8. 2026.)

URL 13: Habsburg Empire - Cadastral maps (XIX. century), <https://maps.arcanum.com/en/map/cadastral/?layers=osm%2C3%2C4&bbox=1756207.19%2C5668106.88%2C1760948.67%2C5669936.59> (12. 8. 2026.)

URL 14: Javni podaci o šumama, WEB preglednik HŠ d.o.o., <https://webgis.hrsume.hr/arcgis/apps/webappviewer/index.html?id=8bb3e1d6b80d49ad9e0193f8b62380e2> (12. 8. 2026.)

URL 15: Topografska karta 1:50 000, list 64 *Karlovac*, VGI sredinom 1960-ih, prvo izdanje, <https://kartevgi.hismus.hr/karte/sekcije-topografskih-karata-federativne-narodne-republike-jugoslavije-u-mjerilu-1-50-000/> (12. 8. 2026.)

Izvori

Frangeš, S., Tonšetić, A., Paj, R. (2002): Nova kartografika topografskih karata Republike Hrvatske, Kartografija i geoinformacije 1, 22-31.

Frančula, N., Lapaine, M., Lovrić, P. (1995): Kartografija u Hrvatskoj 1991 – 1995, Geodetski list 3, 213-224.

Hirc, D.: Prirodni zemljopis Hrvatske, Knjiga prva Lice naše domovine, Naklada A. Scholza, Zagreb, 1905. (<https://library.foi.hr/dbook/index.php?B=1&item=X00409&P=>)

Keller, Z.: Geografske značajke Petrove gore, Zbornik Simpozij o Petrovoj gori u povodu 25-godišnjice III. zasjedanja ZAVNOH-a, Topusko, 1969.

Klaić, V.: Prirodni zemljopis Hrvatske, Matica Hrvatska, Zagreb 1878.

Lopašić, R., (dopunio E. Laszowski): Oko Kupe i Korane, mjestopisne i povijestne crtice, Naklada Matica Hrvatska, Zagreb 1895.

(https://archive.org/details/oko_kupe_i_korane_mjestopisne_i_povijestne_crtice-radoslav_lopasic/page/n127/mode/2up).

Planinarska obilaznica Petrova gora, PD Šumar, Hrvatske šume d.o.o, Zagreb-Karlovac 2019.

Putni dnevnik i vodič planinarskom transverzalom „PETROVA GORA", PD »OKI«, Zagreb, 1977.

Stivičević, N. (1935.): Petrova gora kao planinarsko izletište, Hrvatski planinar, God. XXXI, br. 1, Zagreb.

Topografske karte na području Hrvatske, ur. S. Frangeš, aut. S. Ćosić, M. Alilović, S. Frangeš, I. Landek, Državna geodetska uprava, Zagreb, 2012.

ZBIRKA KARTOGRAFSKIH ZNAKOVA, Prilog Pravilnika o kartografski znakovima, Narodne novine, 24/76, Zagreb, 1976.

(https://demlas.geof.unizg.hr/pluginfile.php/262/mod_book/chapter/60/zbirka.pdf)